

ЗЕМКО А. М.,

orcid.org/0000-0003-1969-1764

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права*(Луцький національний технічний
університет)*

УДК 340.12:340.13:347.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.1.1.4>**ПРАВОНАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ:
РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ВДОСКОНАЛЕННІ ПРАВОТВОРЕННЯ**

Статтю присвячено аналізу правонастосування в умовах правової невизначеності (непевності) та з'ясуванню того, яким чином судова практика здатна одночасно стабілізувати правове поле й виступати джерелом сигналів для вдосконалення правотворення. Вихідною є теза, що невизначеність насамперед не вичерпується дефектами юридичної техніки на рівні формулювань, а проявляє себе як «системна напруга» між динамікою суспільних відносин і нормативною моделлю, що, зі свого боку, або залишає надмірний діапазон конкурентних сенсів, або не містить достатніх критеріїв їх узгодженого застосування. У такому контексті принцип правової визначеності постає як свого роду подвійний стандарт: для законодавця – вимога якості та передбачуваності регулювання, для суду – вимога послідовності, підвищеної аргументованості при зміні правових позицій та поваги до остаточності судових рішень (*res judicata*). Метою запропонованого дослідження є формування юридично обґрунтованої моделі пояснення ролі судової практики у вдосконаленні правотворення за умов невизначеності, з урахуванням конституційних орієнтирів і підходів європейського правосуддя до «якості закону», узгодженості практики та меж перегляду остаточних рішень. Обґрунтовано розмежування двох типів невизначеності. А саме – нормотворчо-значущої, що коріниться у нормативному дизайні та відтворюється в масиві спорів, і такої, що зумовлена різною доказовою та кваліфікаційною дисципліною і не потребує законодавчого втручання. Продемонстровано, що визначальним вузлом ризику є зміна судової практики без достатнього мотивування та без проговорення наслідків для триваючих і завершених правовідносин, оскільки саме тут виникає невизначеність другого рівня – щодо стабільності правового статусу. Сформульовано висновок, згідно з яким ефективний зворотний зв'язок між судовою практикою і правотворенням можливий лише за умови інституційної «читабельності» судових сигналів для законодавця (та системного перекладу судових стандартів у нормативні рішення без механічної фрагментації аргументації). Перспективи подальших розвідок можуть бути пов'язані з розробкою критеріїв кодифікації судових стандартів і моделюванням перехідних ефектів зміни практики для забезпечення передбачуваності.

Ключові слова: *правова невизначеність, правова визначеність, судова практика, зміна правових позицій, правотворення, res judicata, якість закону, передбачуваність.*

Zemko A. M. Application of law under legal uncertainty: the role of judicial practice in law adjustment

The article examines law enforcement amid legal uncertainty and clarifies how judicial practice can both stabilize the normative environment and generate actionable

signals for improving law-making. The starting point for the discussion is that uncertainty is not limited to imperfect wording or isolated technical flaws; rather, it emerges as a systemic tension between rapidly evolving social relations and a regulatory model that either tolerates an excessive range of competing meanings (or lacks internal criteria capable of guiding consistent application). Within this framework, legal certainty is treated as a dual standard: for the legislator, it is a requirement of regulatory quality and reasonable foreseeability; for courts, it is a requirement of consistency, heightened justification when departing from established approaches, and respect for the finality of judicial decisions. The purpose of the study is to propose a legally robust model of the role of case-law in improving law-making when uncertainty persists, taking into account constitutional benchmarks and the European approach to the "quality of law", coherence of jurisprudence, and the limits of extraordinary review. The article substantiates a distinction between two types of uncertainty. The first is law-making relevant uncertainty rooted in normative design, which predictably reproduces itself across a broad set of disputes and therefore calls for legislative clarification or institutional unification mechanisms. The second is uncertainty driven by uneven evidentiary and qualification discipline, which should be addressed primarily through interpretative guidance and methodological rigor rather than by adding new statutory layers. Particular attention is paid to the risks produced by changes in case-law that are insufficiently reasoned and that fail to articulate their effects on ongoing and completed legal relationships, because this produces a second-order uncertainty concerning the stability of legal status itself. The article concludes that an effective feedback loop between adjudication and law-making is achievable only when judicial signals are institutionally readable for the legislator and when judicially developed standards are translated into statutory solutions in a systematic way, avoiding mechanical transplantation of fragments of reasoning that may amplify ambiguity. Further research should focus on criteria for codifying judicial standards and on modelling transitional effects of doctrinal shifts to preserve foreseeability.

Key words: *legal uncertainty, legal certainty, judicial practice, change of case-law, law-making, res judicata, quality of law, foreseeability.*

Вступ. Правова невизначеність у сучасній юрисдикційній реальності дедалі рідше постає як суто технічний дефект нормативного тексту, який можна «вилікувати» точковою редакцією – радше це структурна напруга між динамікою суспільних відносин і повільністю (а інколи й внутрішньою суперечливістю) формального регулювання, що виявляється через різні траєкторії тлумачення, неоднакові підходи до кваліфікації та, зрештою, через коливання судової практики. За таких умов правозастосування перестає бути нейтральним каналом передачі «волі законодавця» і набуває інтенсивно конститутивного значення, де суд, вирішуючи конкретний спір, фактично обирає між конкурентними моделями нормативного смислу, а відтак – визначає межі правомірної поведінки та рівень передбачуваності для адресата норми (й особливо для того, хто діє добросовісно, орієнтуючись на сталість підходів держави).

Класичним маркером якості правового порядку у цій площині є принцип правової визначеності як елемент верховенства права, який, з одного боку, допускає розвиток права через еволюцію тлумачення, а з іншого – вимагає, щоб така еволюція не перетворювалася на різку зміну «правил гри» без належної аргументації та без урахування легітимних очікувань і стабільності правовідносин. У вітчизняному дискурсі ця проблематика особливо загострюється тоді, коли йдеться про відступи від раніше висловлених правових позицій, зміну підходів Великої Палати Верховного Суду та її взаємодію із загальною функцією забезпечення єдності судової практики [1; 2; 5; 11–13]. Водночас міжнародні та європейські орієнтири – як у доктринальному узагальненні (зокрема у підходах Венеційської комісії до змісту верховенства права), так і в прецедентній практиці Європейського суду з прав

людини (далі – ЄСПЛ) щодо вимог «якості закону», передбачуваності та остаточності судових рішень – задають перспективу, в межах якої правова визначеність виступає не декларацією, а операційним стандартом оцінки державної дії [4; 20; 17–19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє, що українська наукова й практична література розгортає кілька взаємопов'язаних сюжетів, де, по-перше, обґрунтовується межа між допустимою еволюцією правового тлумачення та неприпустимою непередбачуваністю (що підриває довіру до правопорядку як до системи координат), по-друге, досліджуються механізми забезпечення єдності судової практики та доступу до правосуддя через призму уніфікації підходів, по-третє, спеціально розглядаються інструменти перегляду судових рішень і їхній процедурний аспект у логіці правової визначеності [1; 7; 8; 6]. Паралельно значний масив аргументації акумулюється в рішеннях Конституційного Суду України, де правова визначеність виводиться із засадничих конституційних приписів і слугує критерієм оцінки як нормотворення, так і правозастосування [14–16]. ЄСПЛ, зі свого боку, послідовно підкреслює, що правова визначеність охоплює не тільки доступність і передбачуваність правових норм, але й повагу до принципу *res judicata* як гарантії стабільності правового становища особи та довіри до суду (а отже, до держави як інституції) [17; 18].

Поряд з цим, попри очевидну інтенсивність обговорення, залишаються не вирішеними раніше частини загальної проблеми, які мають безпосередній вихід на правотворення. Передусім, недостатньо концептуалізовано, за якими критеріями саме судова практика – у режимі правової невизначеності – перетворюється на «сигнальну систему» для законодавця, тобто не просто заповнює прогалини *ad hoc*, а продукує стандарти, здатні бути трансформованими в нормативний текст без втрати передбачуваності. Далі, потребує уточнення, як має бути побудована аргументація відступу від правової позиції, аби зберегти баланс між розвитком права та охороною легітимних очікувань (і, що не менш важливо, як у цій аргументації має бути відображено вплив на вже існуючі правовідносини, включно з питанням про "перехідні" ефекти нового підходу) [1; 11–13]. Нарешті, у вітчизняній площині бракує цілісного опису "ланцюга" від виявленої судом невизначеності до нормативного вдосконалення: які типи невизначеності є "нормотворчими" (тобто такими, що потребують реакції законодавця), а які є наслідком дефіциту доказування чи неправильної кваліфікації та повинні вирішуватися суто інтерпретаційно (ця межа, хоч і здається очевидною, на практиці є розмитою).

Постановка завдання. Мета запропонованої статті полягає в тім, щоб сформулювати юридично вивірену модель ролі судової практики у вдосконаленні правотворення за умов правової невизначеності, виходячи з поєднання конституційних орієнтирів правової визначеності та стандартів ЄСПЛ щодо передбачуваності й остаточності судових рішень, а також із практики Верховного Суду щодо забезпечення єдності підходів та допустимості зміни правових позицій [2; 11–13; 14–16; 17–20]. У межах цієї мети передбачається, по-перше, окреслити типологію ситуацій правової невизначеності, у яких судове тлумачення виконує компенсаторну функцію, а у яких – фактично формує нормативний стандарт, що потребує подальшої інкорпорації в закон; по-друге, виявити критерії правомірної зміни судової практики (з обов'язковою вимогою підвищеної аргументації та врахування легітимних очікувань), які одночасно мінімізують ризик непередбачуваності й забезпечують розвиток права; по-третє, запропонувати підхід до трансляції судових висновків у правотворчі рішення так, щоб підсумковий нормативний продукт підсилював правову визначеність, а не множив «конкуренцію» інтерпретацій (бо, як показує досвід, нормативне латання без системної логіки лише зміщує невизначеність з одного рівня на інший) [1; 4; 7; 8].

Результати дослідження. Вихідною тезою цього дослідження є те, що правова невизначеність у правозастосуванні не зводиться до «нечіткого слова» чи «прогалини» як суто текстуального дефекту, а постає як збій у комунікації між нормотворенням і практикою реалізації норми, коли адресат права не може з розумною мірою передбачити юридичні наслідки поведінки, а суди – виробити узгоджену інтерпретаційну лінію без довільності.

Саме тому принцип правової визначеності доцільно розуміти як функціональний стандарт, котрий одночасно адресований законодавцю (вимога «якості» нормативного регулювання) і суду (вимога послідовності, аргументованості, а також поваги до остаточності рішень та легітимних очікувань) [4; 14–16; 20]. У цьому сенсі судова практика не є лише «дзеркалом» закону, позаяк вона, з одного боку, виявляє дефекти нормативної конструкції через конфлікти тлумачення та колізії застосування, а з іншого – продукує стандарти, які або стабілізують правове поле, або, навпаки, множать невизначеність, якщо зміни підходів не мають належної юридичної мотивації [1; 2; 6; 8].

Насамперед, результати аналізу практики ЄСПЛ дозволяють виокремити ядро вимог до правової визначеності, релевантних саме для кореляції правозастосування і правотворення. У справі *The Sunday Times v. the United Kingdom (No. 1)* Суд пов'язав принцип «законності» з якістю норми, де норма має бути доступною та сформульованою так, щоб особа могла передбачити наслідки своєї поведінки (звісно, у межах розумної передбачуваності, оскільки право не може усунути будь-яку інтерпретаційну варіативність) [20]. Цей стандарт у правотворчому вимірі означає, що законодавець несе тягар конструктивного мінімізування невизначеності: якщо він залишає надмірний простір для конкуруючих тлумачень, то фактично делегує судам частину нормотворчого тягаря, але без процедурних запобіжників, притаманних парламентському процесу (публічність, прогнозування впливу, системність). У справі *Brumărescu v. Romania* та, згодом, у справі *Ryabykh v. Russia* ЄСПЛ підкреслив, що правова визначеність охоплює повагу до *res judicata*, коли остаточні судові рішення не можуть бути предметом довільного перегляду лише тому, що держава бажає «іншого» результату; інакше стабільність правового становища особи перетворюється на умовність [17; 18]. Це, у свою чергу, прямо впливає на уявлення про допустимість зміни судової практики: розвиток права припустимий, але він не повинен руйнувати передбачуваність і остаточність через ретроспективне «переписування» правових наслідків у вже завершених правовідносинах (а у процедурному аспекті – через легітимізацію надмірних механізмів перегляду) [7; 17; 18]. Нарешті, у справі *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* Суд показав, що правова визначеність стосується й узгодженості судової практики як елементу справедливого суду: тривалі й необґрунтовані розбіжності в підходах судів можуть становити проблему самі по собі, якщо держава не забезпечує механізмів, здатних ці розбіжності знімати [19]. Національна система, яка допускає множинні «правди» щодо однакових ситуацій, фактично перекладає ризик невизначеності на приватну особу, що є концептуально несумісним із верховенством права як інституційною гарантією [4; 8; 19].

Перенесення цих стандартів у площину українського правопорядку демонструє, що визначальним вузлом невизначеності стає не стільки факт існування різних інтерпретацій, скільки юридична якість механізму їх подолання. Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово пов'язує правову визначеність із вимогами ясності, недвозначності та передбачуваності правового регулювання, а також із заборонаю довільності у діяльності публічної влади [14–16]. Для цілей цієї статті принципово, що конституційна основа змушує розглядати судову практику як «контрольний контур» правотворення. Якщо суд змушений системно компенсувати дефекти норми, це означає, що порушено конституційний баланс між загальністю закону і конкретизацією в правозастосуванні (і що нормотворець має або уточнити модель регулювання, або створити процедури, які запобігатимуть хаотичній інтерпретації) [14–16].

У цьому контексті практика Верховного Суду, насамперед Великої Палати, виконує подвійну роль. З одного боку, вона реалізує функцію забезпечення єдності судової практики як інструменту зниження невизначеності; з іншого – саме вона створює найбільший «шок» для правової визначеності тоді, коли відбувається відступ від попередніх правових позицій без достатньої аргументації або без належного врахування перехідних ефектів (тобто того, як новий підхід вплине на суб'єктів, що діяли, покладаючись на усталене розуміння права) [1; 2; 5; 11–13]. Дослідження матеріалів, присвячених принципу правової визначеності та зміні практики, дозволяє стверджувати: сам факт відступу не є негативом, але він потребує

підвищеного стандарту мотивування, оскільки суд тут де-факто змінює нормативний «сигнал» для правової системи (а значить – змінює очікування адресатів норми) [1; 2; 11–13]. Якщо ж відступ здійснюється як стилістичний жест або як реакція на одиничний кейс без системного обґрунтування, виникає невизначеність другого порядку: адресат права не просто не знає, як читати норму, він не знає, чи збережеться завтра та інтерпретація, на яку він покладається сьогодні [6; 8; 19].

Наційпідставізапропоновано юридичну модель «судового сигналу» для правотворення, у межах якої судова практика розглядається як механізм виявлення та класифікації невизначеності, а не як автономний нормотворець. По-перше, фіксується відмінність між невизначеністю, що є наслідком нормативного дизайну (коли норма допускає надмірний діапазон смислів або містить внутрішню суперечність), і невизначеністю, що є наслідком неоднакової доказової та кваліфікаційної дисципліни (коли різні результати зумовлені не нормою, а різним встановленням фактів або помилками у підведенні під норму). Лише перший тип невизначеності є «нормотворчо значущим», бо саме він відтворюватиметься у нових спорах незалежно від якості процесуального ведення справи [20; 8]. По-друге, у межах першого типу виокремлюється ситуація «конфлікту практик» як індикатор того, що держава повинна або забезпечити ефективний механізм уніфікації (судовий), або уточнити регулювання (законодавчий), інакше порушується системний стандарт передбачуваності [19; 2; 8]. По-третє, у випадку зміни практики як відповіді на нормативний дефект суд має в мотивувальній частині не лише пояснити причину відступу, а й показати, чому нова інтерпретація краще узгоджується з принципом правової визначеності, ніж попередня (що, фактично, є тестом на «покращення якості права» через судове тлумачення) [1; 14–16; 20].

Окремого значення набуває питання перехідних ефектів зміни судової практики. Вимоги ЄСПЛ щодо *res judicata*, поряд із доктринальними підходами до екстраординарного перегляду, підштовхують до висновку, що зміна практики не повинна перетворюватися на механізм системного розхитування остаточності, а отже, у процедурному аспекті слід утримуватися від легкого відкриття шлюзів для перегляду лише тому, що «після того» сформульовано інший підхід [7; 17; 18]. У національній площині це означає, що суд, змінюючи позицію, має принаймні проговорити (так, саме проговорити у мотивуванні) межі впливу нового тлумачення на завершені та незавершені правовідносини, інакше правова невизначеність переміщується з рівня «що означає норма» на рівень «чи можна довіряти остаточності правового статусу» [6; 17; 18]. Така аргументація, будучи формальною судовою, по суті виконує правотворчу функцію, бо створює правило переходу від старого правового режиму до нового, і саме це правило переходу має стати предметом уваги законодавця, якщо воно набуває масового характеру [1; 2; 4].

Нарешті, у межах дослідження запропоновано розуміти судову практику як «лабораторію нормотворення» лише в обмеженому, юридично контрольованому значенні: суд може сформулювати стандарт, який раціоналізує застосування норми, але цей стандарт має бути трансформований у текст закону тоді, коли він виходить за межі індивідуального спору і починає виконувати регулятивну функцію для широкого кола суб'єктів. У такій трансформації критично важливим є збереження передбачуваності: якщо законодавець механічно кодифікує фрагмент судової аргументації, не відтворюючи її системний контекст, то він часто виробляє норму з ще гіршою якістю, ніж первинна (бо тепер невизначеність легалізована й тиражована) [4; 20]. Тому результатом є теза про необхідність «двохходового» зворотного зв'язку: судова практика повинна бути читаною законодавцем як матеріал для уточнення нормативної моделі, а законодавчі зміни – як спосіб зняти з суду надмірний тягар компенсації дефектів регулювання, повертаючи правову визначеність у її належне місце – до рівня правила, а не лише до рівня судового обґрунтування.

Висновки. Проведений аналіз дає нам підстави, зокрема, стверджувати таке. Правова невизначеність у правозастосуванні є, вочевидь, не стільки випадковим «дефектом формулювання», скільки системним індикатором дисфункції (невідповідності) між нормотворчим задумом і реальною дією норми в соціальному середовищі. Так,

там, де нормативний текст залишає надмірний простір для конкурентних сенсів або не містить «вбудованих» критеріїв розв'язання колізій, судова практика неминуче набуває конститутивного значення, оскільки саме вона фактично стабілізує очікування адресатів і формує параметри передбачуваності. У цьому стосунку принцип правової визначеності слугує одночасно, так би мовити, «вхідним» стандартом для законодавця (вимога якості регулювання) і «вихідним» (!) стандартом для суду (вимога послідовності та аргументованості), а їхня взаємодія повинна розумітися як єдина юридична система, а не як два паралельні світи.

Нами встановлено, що здатність судової практики зменшувати невизначеність залежить не тільки (й не стільки) від самого факту наявності чи відсутності змін у підходах, а від юридичної якості механізму таких змін. Відступ від правової позиції як явище може бути легітимним і навіть необхідним (право не є застиглою конструкцією), однак він стає юридично-проблемним тоді, коли не підкріплений підвищеним стандартом мотивування і коли не демонструє, чому нове тлумачення підвищує рівень визначеності, а не просто замінює один набір аргументів іншим. Саме тут проявляється межа між розвитком права і неприпустимою непередбачуваністю, яка підриває довіру до правопорядку, де адресат норми має розуміти не тільки «як вирішили», але й «чому саме так» (причому так, аби це могло працювати як загальний орієнтир для поведінки, а не як суто казуальна відповідь на унікальні факти).

Для зв'язку правозастосування з удосконаленням правотворення визначальним є виокремлення «нормотворчо значимої» невизначеності. Якщо невизначеність породжена нормативним дизайном (внутрішня суперечність, надмірно оціночні конструкції без критеріїв, колізії без правил пріоритету), то судова практика виступає сигналом для законодавця, котрий має або уточнити модель регулювання, або інституційно забезпечити механізм уніфікації. Якщо ж розбіжності зумовлені різною доказовою і кваліфікаційною дисципліною, то правотворча реакція буде помилковою, бо вона лікуватиме не джерело, а симптом (і тим самим може ще більше ускладнити регулювання!). Отже, судова практика має бути «прочитана» нормотворцем не як масив окремих історій, а як «карта» повторюваних дефектів норми, які проявляються в різних фактичних композиціях.

Окремо показано, що питання остаточності судових рішень і меж їх перегляду безпосередньо вплітається у проблематику правової визначеності (і тут, як не парадоксально, найбільші ризики виникають у момент «виправлення» практики). Коли новий підхід стає підставою для масового переосмислення вже завершених правовідносин, правова система отримує невизначеність другого рівня – невизначеність щодо стабільності самого правового статусу. Саме тому зміни практики мають супроводжувати прозорі позиції щодо її дії в часі та щодо впливу на завершені правові ситуації, а процедурний аспект перегляду остаточних рішень повинен бути організований так, аби не руйнувати *res judicata* як інституційну гарантію довіри до правосуддя.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаються нам, по-перше, у розробці прикладних критеріїв «перетворення» судового висновку на нормотворчу пропозицію, коли саме судовий стандарт уже виконує регулятивну функцію для невизначеного кола осіб і потребує інкорпорації в закон, а коли його слід залишати в площині тлумачення, щоб уникнути надмірної деталізації та інфляції нормативного тексту. По-друге, потрібне системне дослідження моделей аргументації відступу від правових позицій у Верховному Суді з погляду їхнього впливу на легітимні очікування та передбачуваність (включно з питанням про «перехідні» ефекти, які, фактично, є мостом між правозастосуванням і правотворенням). По-третє, як нам видається, є сенс поглибити порівняльно-правовий аналіз механізмів усунення суперечностей практики і кодифікації судових стандартів (особливо в контексті конвергенції правових систем), зіставляючи, в такий спосіб, українські інструменти з насамперед європейськими підходами до якості закону, узгодженості практики та охорони остаточності судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Мазур М. Принцип правової визначеності та зміни судової практики. Supreme Observer (Портал сучасного права) : веб-сайт. 02.07.2024. URL: <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/607/pryntsyup-pravovoi-vyznachenosti-ta-zminy-sudovoi-praktyky> (дата звернення: 12.01.2026).
2. Підходи Великої Палати Верховного Суду до визначення ... Верховний Суд : веб-сайт. 24.03.2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/915159/> (дата звернення: 12.01.2026).
3. Ключові правові висновки Верховного Суду у 2025 році. Верховний Суд : веб-сайт. 26.09.2025. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1885817> (дата звернення: 12.01.2026).
4. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Report on the Rule of Law : CDL-AD(2011)003rev, adopted at the 86th plenary session (Venice, 25–26 March 2011). Strasbourg, 2011. URL: <https://rm.coe.int/1680700a61> (дата звернення: 12.01.2026).
5. Підстави відступлення Великої Палати Верховного Суду від власних правових позицій і запитання щодо таких підстав. ЮРЛІГА : веб-сайт. 29.01.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/183692_pdstavi-vdstuplennya-veliko-palati-verkhovnogo-sudu-vd-vlasnikh-pravovikh-pozitsiy--zapitannya-shchodo-takikh-pdstav (дата звернення: 12.01.2026).
6. «Непередбачуваність» рішень Верховного Суду. Юридична газета : веб-сайт. 14.11.2025. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/neperedbachuvanist-rishen-verhovnogo-sudu.html> (дата звернення: 12.01.2026).
7. Пільков К. М. Екстраординарний перегляд судових рішень у правових системах цивільного права. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 3. С. 82–86. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.14>. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/10/APP-3_2022pdf.pdf (дата звернення: 12.01.2026).
8. Fuley T. Access to justice through the prism of uniformity of judicial practice in Ukraine. VisegradJournalonHumanRights. 2023. No. 6. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.6.10>. URL: <https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/299727> (дата звернення: 12.01.2026).
9. Огнев'юк Г. З. Принцип правової визначеності у рішеннях конституційних судів України та деяких сусідніх держав. 2019. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/feb/20811/6.pdf> (дата звернення: 12.01.2026).
10. Андриц М. Р. Верховенство права в рішеннях Конституційного Суду України: юридичні аспекти реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 41. Т. 1. С. 4–8. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-1.1>. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc41/part_1/3.pdf (дата звернення: 12.01.2026).
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду : від 30.01.2019 у справі № 755/10947/17 (ЄДРСР 79834955). URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/79834955> (дата звернення: 12.01.2026).
12. Постанова Великої Палати Верховного Суду : від 01.03.2023 у справі № 522/22473/15-ц (ЄДРСР 110231822). URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/110231822> (дата звернення: 12.01.2026).
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду : від 24.04.2025 у справі № 240/9028/24 (ЄДРСР 127425389). URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/127425389> (дата звернення: 12.01.2026).
14. Рішення Конституційного Суду України : від 29.06.2010 № 17-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v017p710-10> (дата звернення: 12.01.2026).
15. Рішення Конституційного Суду України : від 22.05.2018 № 5-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v005p710-18> (дата звернення: 12.01.2026).
16. Рішення Конституційного Суду України : від 20.12.2017 № 2-р/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-17> (дата звернення: 12.01.2026).

17. Case of Brumarescu v. Romania (Application no. 28342/95) : judgment of 28.10.1999. HUDOC : веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337> (дата звернення: 12.01.2026).

18. Case of Ryabykh v. Russia (Application no. 52854/99) : judgment of 24.07.2003. HUDOC : веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61261> (дата звернення: 12.01.2026).

19. Case of Nejdet Sahin and Perihan Sahin v. Turkey (Application no. 13279/05) : judgment of 20.10.2011. HUDOC : веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107156> (дата звернення: 12.01.2026).

20. The Sunday Times v. the United Kingdom (No. 1) (Application no. 6538/74) : judgment of 26.04.1979. HUDOC : веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584> (дата звернення: 12.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 16.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

